

Titel: Familien Kierkegaard

Citation: "Familien Kierkegaard", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-b1-txr-shoot-idb6dc3920-42e1-4481-8667-653652dc3288.pdf> (tilgået 01. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 37

1. Manuskriptbeskrivelse

Til brevene i gruppen »Familien Kierkegaard« findes følgende manuskripter, hvoraf Brev 19-20, 22-23, 25-28, 35 og 39 befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA), Brev 1-3, 5-6, 8-18, 29-32 og 36-38 i Ny Kongelig Samling (NKS) og Brev 34, 40 og 42 i Nyere Brevsamling Dansk (NBD) på Det Kongelige Bibliotek (KB). Af disse er Brev 25-28 gået tabt, men findes indirekte overleveret i en afskrift af Fr. Meidell. Brev 24 og 41 befinder sig i Nordiska museets arkiv (NMA), Stockholm. Brev 33 er i privateje. Brev 4, 7 og 21 er gået tabt, men findes indirekte overleveret i *EP*.*

B1 1 Brev 1. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 9-11).
1 dobbeltblad i stor 4°.^{*}
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: venusmusling samt navnet HOLLAND. Mål: 197 × 241 mm.^{*}
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 110 × 74 mm);^{*} rest af rødt laksegl med et svær læselig signet: »MK«.^{*} Bladene har desuden været foldet en gang på tværs. En del korrektioner.
På konvoluttens forside findes et poststempel med form som et ellipseudsnit: »HAMBURG 133«; på konvoluttens bagside et cirkulært poststempel: »N 152 2«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med sort og rødt blæk.

1 (NKS 3174 4°; B&A 1)

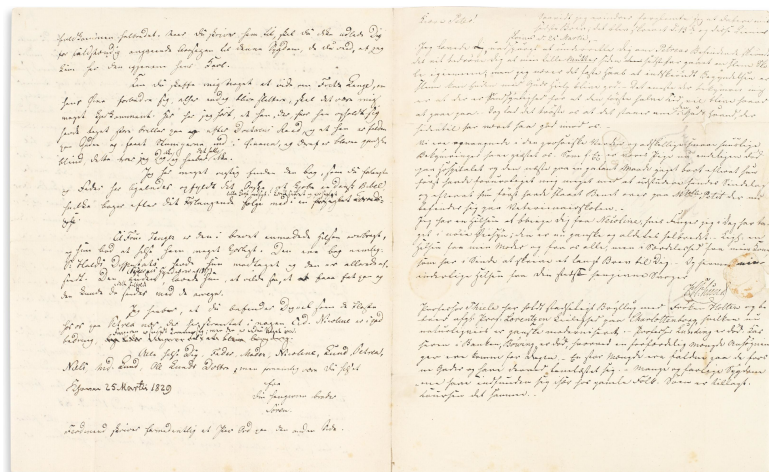
2 Brev 2. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 11-13).
1 dobbeltblad i stor 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: venusmusling samt navnet HOLLAND. Mål: 196 × 241 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 129 × 82 mm); rest af rødt laksegl. Bladene har desuden været foldet en gang på tværs. En del korrektioner.
På bl. [1v] findes dateringen »Khavn 25 Martii 1829« skrevet af M.P. Kierkegaard, og på bl. [2r] et brev fra Ferdinand Lund til P.C. Kierkegaard. På konvoluttens forside findes et poststempel med form som et ellipseudsnit: »HAMBURG 64«, et utydeligt, cirkulært poststempel, hvoraf kan tydes »N 94«, samt et cirkulært stempel: »P.C.«. På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »PAC.KAMMER 104«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med rødt og sort blæk og med rødkridt. (Se illustration 1 i SKS 28, 14, samt illustration 1, s. 26-27, i dette bind).

2 (NKS 3174 4°; B&A 2)

3 Brev 3. Fra M.P. Kierkegaard og SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 15-17).
1 løst blad i stor 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gråligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: C & I HONIG. Mål: 197 × 241 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs samt desuden en gang på langs og en gang på tværs. Få korrektioner.

SKs efterskrift findes nederst på versosiden (se illustration 2 i SKS 28, 18).
(NKS 3174 4°; B&A 2)

3

1. Brev 2, bl. [1v]-[2r]; brev fra Ferdinand Lund på bl. [2r]

4

Brev 4. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 17-19).
Ms. er gået tabt.
Teksten er trykt i *EP I-II*, s. 314-315, med en indledende bemærkning på s. 314: »[Udateret Brev fra Berlin, stemplet sammesteds 27. Febr. 1842, til Broderen i Kjøbenhavn, nuværende Biskop i Aalborg, Dr. P. Chr. Kierkegaard.]«
(B&A 70)

4

5

Brev 5. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 19-21).
1 dobbeltblad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 165 × 203 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs.
Få korrektioner.
(NKS 3174 4°; B&A 73)

5

6

Brev 6. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 21-22).
1 dobbeltblad i 8° med afklippet kant nederst.
Ingen paginering.
Papir: gråligt velin, glat. Mål: 134 × 195 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 102 × 59 mm); spor efter forsegling.
Bl. [1v] er halvt beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
På konvolutens bagside findes halvdelen af et cirkulært poststempel:
»K[JØBEN]HAVN [.] / 2 1843«. På konvolutens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 74)

6

7

Brev 7. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 22-23).
Ms. er gået tabt.
Teksten er trykt i *EP I-II*, s. 351-352.
(B&A 75)

7

8

Brev 8. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 24-25).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 198 mm.

- 8 Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 103 × 69 mm); spor efter forsegling.
Bl. [1v] er en fjerdedel beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
På bl. [1r] findes dateringen »Forsommeren 1843« skrevet af P.C. Kierkegaard.
På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 83 1843«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 77)
- 9 Brev 9. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 25-26).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 166 × 206 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 105 × 79 mm); spor efter forsegling.
Bl. [2r] er en tredjedel beskrevet.
Få korrektioner.
Øverst på bl. [1r] findes årstallet »1843« skrevet af P.C. Kierkegaard. På konvoluttens bagside findes et utydeligt, cirkulært poststempel, hvoraf kan læses: »[KJØBENH]A[VN] [184]3«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 83)
- 10 Brev 10. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 27).
1 dobbeltblad i 8°.
Ingen paginering.
Papir: blåligt velin, glat; vandmærke: J WHATMAN / TURKEY MILL / 18[40]. Mål: 135 × 195 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 105 × 57 mm); spor efter forsegling.
Bl. [1r] er halvt beskrevet, bl. [1v]-[2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
På bl. [1r] findes dateringen »(c. 3 Juli 43)« skrevet af P.C. Kierkegaard. På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 37 1843«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger.
(NKS 3174 4°; B&A 84)
- 11 Brev 11. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 27-29).
2 løse blade i 4°, der oprindeligt har udgjort et dobbeltblad.
Ingen paginering. P.C. Kierkegaard har folieret bladene henholdsvis »A og« og »og B«, i begge tilfælde øverst i rectosidens højre hjørne.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 166 × 205 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og en gang på tværs; spor efter forsegling.
Bl. [2v] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
Øverst på bl. [1r] findes dateringen »Af c 16/5 44« skrevet af P.C. Kierkegaard.
(NKS 3174 4°; B&A 108)
- 12 Brev 12. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 29-30).
1 løst blad i 8° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: blåligt velin, glat; vandmærke: »J WH[ATMAN] 18[??]«. Mål: 134 × 190 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 97 × 57 mm); spor efter forsegling.
Få korrektioner.
På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 171 1845«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.

- 12 (NKS 3174 4°; B&A 115)
- Brev 13. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 30-31).
- 13 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 203 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 100 × 72 mm); spor efter forsegling.
Få korrektioner.
På bl. [1r] findes dateringen »Under Crisen 45« skrevet af P.C. Kierkegaard. På konvoluttens bagside findes et utydeligt, cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN [dag og måned ulæselige] 184[5]«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet enten med rødkridt eller blæk.
(NKS 3174 4°; B&A 116)
- 13
- Brev 14. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 32-33).
- 14 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 164 × 193 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 103 × 65 mm); spor efter forsegling.
På rectosiden er efterskriften skrevet på langs i papirets venstre rand.
Få korrektioner.
På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 192 1845«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet enten med blæk eller rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 117)
- 14
- Brev 15. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 33-34).
- 15 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 203 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 95 × 70 mm); spor efter forsegling.
På rectosiden afsluttes teksten på langs i papirets venstre rand.
Få korrektioner.
På rectosiden findes dateringen »d. 10 Marts.« skrevet af P.C. Kierkegaard både med blyant og blæk. På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 123 1845«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 118)
- 15
- Brev 16. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 34-36).
- 16 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 × 202 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 100 × 69 mm); spor efter forsegling.
Få korrektioner.
På konvoluttens bagside findes et cirkulært poststempel: »KJØBENHAVN 203 1846«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 133)
- 16
- Brev 17. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 36-39).
- 17 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 201 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 101 × 70 mm); spor efter forsegling.
På bl. [2r] afsluttes teksten på langs i randen til venstre på papiret.
Få korrektioner.

- På bl. [1r] findes dateringen »Mai 47« skrevet af P.C. Kierkegaard. På konvoluttens bagside findes et cirkulært, blå poststempel: »KJØBENHAVN 205 [184]7«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 149)
- 17
- Brev 18. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 39-41).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 196 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 102 × 71 mm); rest af rødt laksegl.
Få korrektioner. På bl. [1v] er en tilføjelse skrevet i randen til venstre.
På bl. [1r] er årstallet »47« skrevet af P.C. Kierkegaard. På konvoluttens bagside findes et cirkulært, blå poststempel: »KJØBENHAVN 2312 1847«. På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet med blæk og rødkridt.
(NKS 3174 4°; B&A 166)
- 18
- Brev 19. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 41).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: blåligt koncept, groft. Mål: 169 × 204 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet en gang på langs og en gang på tværs.
Versosiden er ubeskrevet på nær noteringer af enkelte regnestykker.
Få korrektioner.
På langs i øverste højre hjørne af rectosiden har P.C. Kierkegaard skrevet dateringen »Maa være fra 1848 ell. 49 / P. Chr Kkgd« og indrammet den med en bølgestreg.
(KA, D pk. 1 læg 2; B&A 194)
- 19
- Brev 20. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 42).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 168 × 206 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 85 × 76 mm); rest af sort laksegl med ottekantet signet: »SAK«.
Rectosiden er ca. halvt beskrevet.
(KA, D pk. 3 læg 5; B&A XXI)
- 20
- Brev 21. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 42-43).
Ms. er gået tabt.
Teksten er trykt i *EP VI*, s. 616-617.
(B&A 240)
- 21
- Brev 22. Fra SK til P.C. Kierkegaard (SKS 28, 43); består af et brev og et omslag. Tekstgrundlaget i SKS 28 er ms. 22.1.
Brev.
22.1 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 165 × 205 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 99 × 68 mm); rest af rødt laksegl med ottekantet signet: »SAK«.
Rectosiden er beskrevet i fire linjer.
- 22.1
- Omslag til mss. 20 og 22.1.
22.2 1 løst blad i 4° med afrevet kant i højre side.

Ingen paginering.

Papir: gulligt velin, glat. Mål: 169 × 204 mm.

Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til omslag (mål: ca. 103 × 79 mm).

På rectosiden er skrevet: »At aabne efter min Død.«. Versosiden er ubeskrevet.

22.2 (KA, D pk. 3 læg 5; B&A i kommentaren til XXI, bd. 2, s. 14)

22 (KA, D pk. 3 læg 5; B&A i kommentaren til XXI, bd. 2, s. 14)

Brev 23. Fra M.P. Kierkegaard til SK (SKS 28, 45).

23 1 løst blad i stor 4° med afklippet kant nederst. Bladet har oprindelig udgjort et dobbeltblad i 8°, hvoraf den yderste kant er afklippet.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, groft. Mål: 197 × 252 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 113 × 82 mm); rødt laksegl med oval signet:

»MK«.

Rectosiden er ca. en tredjedel beskrevet.

Få korrektioner.

23 (L-fort. + B-fort. 240.5; KA, D pk. 1 læg 1; B&A 4)

Brev 24. Fra SK til H.P. Kierkegaard (SKS 28, 46).

24 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side og rest af arkets andet blad.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: bikube. Mål: 161 × 207 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 95 × 68 mm); rødt laksegl med ottekantet signet: »K«.

Få korrektioner.

24 (NMA, Nm.19740; KB, Fot.br.; B&A 47)

Brev 25. Fra SK til H.P. Kierkegaard (SKS 28, 47).

25 Ms. er gået tabt.

Teksten findes i en afskrift af Fr. Meidell.

25 (KA, D pk. 1 læg 4; B&A 113)

Brev 26. Fra SK til H.P. Kierkegaard (SKS 28, 47).

26 Ms. er gået tabt.

Teksten findes i en afskrift af Fr. Meidell.

26 (KA, D pk. 1 læg 4; B&A 114)

Brev 27. Fra SK til H.P. Kierkegaard (SKS 28, 47-50).

27 Ms. er gået tabt.

Teksten findes i en afskrift af Fr. Meidell.

27 (KA, D pk. 1 læg 4; B&A 196)

Brev 28. Fra H.P. Kierkegaard til SK (SKS 28, 50).

28 1 dobbeltblad i 8° med afklippet kant nederst. Øverste hjørne af bl. [2] er afrevet.

Ingen paginering.

Papir: gulligt postvelin, glat. Mål: 134 × 213 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet en gang på tværs og en gang diagonalt til konvolut; forsegling med figureret oblat med motiv af Bacchus og påskriften »IN VINO VERITAS« (se illustration 4 i SKS 28, 49).

Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.

Få korrektioner.

28 (KA, D pk. 1 læg 4; B&A 202)

29 Brev 29. Fra Else Pedersdatter Kierkegaard til P.C. Kierkegaard og SK (SKS 28, 51-52).

- 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gråligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: krone. Mål: 163 × 205 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 105 × 73 mm); rest af rødt laksegl.
Bl. [2r] er halvt beskrevet.
Få korrektioner.
Brevet er formentlig skrevet af en professionel skriver. På konvoluttens bagside findes en postal påtegning.
(NKS 3174 4°; B&A 10)
- 29
- Brev 30. Fra Else Pedersdatter Kierkegaard til P.C. Kierkegaard og SK (SKS 28, 52-53).
1 løst blad i 2°.
Ingen paginering.
Papir: gråligt skrivepapir, ribbet; vandmærke: R & C. Mål: 195 × 304 mm.
Bladet har før beskrivning været foldet en gang på midten (til dobbeltblad i 4°) og efter beskrivning to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 136 × 89 mm); rest af rødt laksegl.
En del korrektioner.
På konvoluttens bagside findes postale påtegninger.
(NKS 3174 4°; B&A 14)
- 30
- Brev 31. Fra Else Pedersdatter Kierkegaard til P.C. Kierkegaard og SK (SKS 28, 54-55).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt postvelin, glat. Mål: 169 × 206 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 120 × 75 mm); rest af rødt laksegl.
Få korrektioner.
Brevet er formentlig skrevet af en professionel skriver. På konvoluttens bagside findes postale påtegninger.
(NKS 3174 4°; B&A 66)
- 31
- Brev 32. Fra M.A. Kierkegaard til P.C. Kierkegaard og SK (SKS 28, 55-56).
1 løst blad i stor 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt postvelin, glat. Mål: 218 × 238 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs. Bladet har desuden været foldet en gang på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(NKS 3174 4°; B&A 13)
- 32
- Brev 33. Fra SK til M.A. Kierkegaard (SKS 28, 56-57).
Ms. er gengivet som faksimile i Bruun Rasmussens auktionskatalog *Bruun Rasmussen bogauktioner*, Kbh. 2004, auktion 738, nr. 1060. Heraf fremgår det, at ms. er 1 løst blad, og at det efter beskrivning har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut.
(Privateje)
- 33
- Brev 34. Fra SK til M.A. Kierkegaard (SKS 28, 57).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i højre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, ribbet. Mål: 168 × 203 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 92 × 73mm); rest af oblat. Bladet har desuden været foldet en gang på tværs.
Få korrektioner.
- 34

34 (NBD 2. rk.)

35 Brev 35. Fra SK til Henriette Kierkegaard (SKS 28, 58-59).

1 dobbeltblad i 8°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt velin, glat. Mål: 125 × 200 mm.

Bl. [2v] er ubeskrevet.

En del korrektioner.

(*B-fort.* 383; KA, D pk. 1 læg 3; B&A 112)

35

36 Brev 36. Fra SK til Henriette Kierkegaard (SKS 28, 59-61).

1 dobbeltblad i 4°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 166 × 199 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 101 × 71 mm); rest af rødt laksegl med utydelig signet.

Få korrektioner.

På konvoluttens for- og bagside findes postale påtegninger skrevet enten med blæk eller rødkridt.

(NKS 3174 4°; B&A 150)

36

37 Brev 37. Fra SK til Henriette Kierkegaard (SKS 28, 62-63).

1 dobbeltblad i 4°.

Ingen paginering.

Papir: blåligt koncept, groft. Mål: 168 × 208 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet først en gang på tværs og dernæst to gange på langs.

På bl. [2v] afsluttes teksten i papirets venstre rand.

Få korrektioner.

(NKS 3174 4°; B&A 167)

37

38 Brev 38. Fra SK til Henriette Kierkegaard (SKS 28, 64-65).

2 løse blade i 8°, der oprindeligt har udgjort et dobbeltblad. Ms. bærer spor efter senere sammenhæftning langs venstre kant.

Papir: gråligt koncept, glat. Mål: 125 × 200 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på tværs.

Få korrektioner.

På bl. [1r] findes en senere tilføjet datering, formentlig skrevet af Poul Kierkegaard: »Fra Onkel Søren til Jette / Aaret ukjendt (i ell. eft. 1847?)«.

(NKS 3174 4°; B&A 161)

38

39 Brev 39. Fra SK til familien, udkast (SKS 28, 66-67).

1 løst blad i 4° med afrevet kant i højre side.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 166 × 204 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet en gang på tværs.

Versosiden er to tredjedele beskrevet.

En del korrektioner.

Ms. har mange påtegninger i H.P. Barfods hånd, skrevet både med rød- og blåkridt og med sort og rød blæk.

(*L.-fort.* + *B-fort.* 328.b; KA, D pk. 3 læg 4; B&A XIX)

39

40 Brev 40. Fra SK til Julie Thomsen (SKS 28, 67-70).

1 dobbeltblad i 4°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 171 × 202 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet en gang på langs og to gange på tværs samt desuden en gang på tværs.

- På bl. [2v] afsluttes brevet på langs i papirets venstre rand.
En del korrektioner.
(NBD 2. rk.; B&A 148)
- 40
- Brev 41. Fra SK til Julie Thomsen (SKS 28, 70-72).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 206 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 100 × 69 mm); rødt laksegl med ottekantet signet: »SAK«. Konvolutten har desuden været foldet en gang på langs.
Få korrektioner.
(NMA, Nm.68591; KB, Fot.br.; B&A 195)
- 41
- Brev 42. Fra SK til Julie Thomsen (SKS 28, 72-74).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 171 × 206 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet tre gange på langs og en gang på tværs.
Mange korrektioner.
På bl. [1r] findes dateringen »jan. 1849« skrevet med blyant og i fremmed hånd.
(NBD 2. rk.; B&A 197)(L.-fort. 240, 328, B.-fort. 240.5, 328.b, 383; KA, D pk. 1 læg 1-4 samt pk. 3 læg 4-5; Fot.br.; NBD 2. rk.; NKS 3174 4°; NMA, Nm.19740 og Nm.68591; B&A 1-2, 4, 10, 13-14, 47, 66, 70, 73-75, 77, 83-84, 108, 112-118, 133, 148-150, 161, 166-167, 194-197, 202, 240, XIX, XXI og kommentar til XXI, bd. 2, s. 14)
- 42

2. Datering og kronologi

Gruppen »Familien Kierkegaard« består af otte korrespondancer med medlemmer af SKs familie på faderens side: broderen P.C. Kierkegaard, faderen M.P. Kierkegaard, halvfætteren Hans Peter Kierkegaard, fasteren Else Pedersdatter Kierkegaard, faderens fætter Michael Andersen Kierkegaard, svigerinden Henriette (kaldt Jette) Kierkegaard (f. Glahn) og halvkusinen Julie Thomsen (f. Kierkegaard), samt en meddelelse til familien om gravstedet. Gruppen indeholder Brev 1-42, hvoraf brevvekslingen med P.C. Kierkegaard fordeler sig fra Brev 1 til 22 og brevvekslingerne med de øvrige syv fra Brev 23 til 42. I gruppen findes ingen tilfælde, hvor et brev og et tilhørende svarbrev er bevaret.

Da SK var omhyggelig med at brænde de breve, han modtog fra P.C. Kierkegaard, indeholder korrespondancen med broderen i dag kun breve fra SK. I P.C. Kierkegaards dagbøger findes imidlertid nøje førte fortegnelser over modtagne og afsendte breve, og af dem fremgår det, hvilke breve P.C. Kierkegaard har modtaget fra SK, og hvilke han har besvaret eller sendt på eget initiativ. Fortegnelserne viser også, at korrespondancen mellem de to brødre har været mere omfattende, end hvad der i dag findes overleveret, også når det gælder breve skrevet af SK (se brevfortegnelsen s. 44-47 samt kommentarerne til Brev 1-22, 9,3-43,21.)

De 22 breve til P.C. Kierkegaard er skrevet i perioden fra den 8. marts 1829 til aug. 1851 og fordeler sig således: Brev 1-3 er skrevet i perioden fra den 8. marts 1829 til 15. juli 1829 på et tidspunkt, da P.C. Kierkegaard var på studierejse i Berlin; Brev 4 er formentlig fra 27. feb. 1842, da SK nærmede sig afslutningen på sit ophold i Berlin; og Brev 5-22 strækker sig fra den 18./19. jan. 1843 til aug. 1851, mens P.C. Kierkegaard boede i Pedersborg ved Sorø.

Brev 1-3 er således alle fra 1829 og skrevet af en ung SK, mens han gik i Borgerdydsskolen i København. Alle tre breve er dateret: Brev 1 den 8. marts, det ældste brev i SKs bevarede brevmateriale overhovedet; Brev 2 er dateret den 25. marts og indeholder også et brev fra Ferdinand Lund, og Brev 3 er dateret den 13. og 15. juli. Brev 3 er fra faderen M.P. Kierkegaard til P.C. Kierkegaard, hvori SK, mens han er ved at kopiere brevet til faderens kopibog, tilføjer en efterskrift for at gendrive nogle af de ikke særligt flatterende

bemærkninger, faderen har skrevet om SK i brevet (SKS 28, 16,25-29).

Brev 4 findes kun indirekte overleveret i *EP*, hvor H.P. Barfod bemærker, at brevet er stemplet i Berlin med datoen 27. feb. 1842. SK opholdt sig første gang i Berlin fra den 25. okt. 1841 til den 6. marts 1842, og brevet må altså være skrevet ca. en uges tid før hjemrejsen. SK nævner desuden »et lille Arbejde«, som han er ved at gøre færdigt, hvilket formentlig sigter til »Det antike Tragiskes Reflex i det moderne Tragiske« eller »Forførerens Dagbog« i *Enten - Eller* (1843), der blev udarbejdet ved den tid.*

Af de resterende 18 breve, Brev 5-22, der som nævnt er skrevet til P.C. Kierkegaard, mens han boede i Pedersborg ved Sorø, er tre fuldt daterede: Brev 8 den »6. Mai 1843«, Brev 16 »d. 19/3 46« og Brev 18 »d. 22 Dec. 47«. De øvrige breve har SK kun dateret med fx dag og måned eller slet ikke dateret, men flere af dem er undervejs blevet poststemplet med dato eller kan tidsfæstes ud fra indholdet og vha. brevfortegnelsen i P.C. Kierkegaards dagbøger. P.C. Kierkegaard har desuden flere steder på brevene præciseret SKs ufuldendte dateringer, hvilket formentlig er sket ved overdragelsen af brevene til ham efter SKs død i 1855.

Brevene samler sig omkring årene 1843, 1845 og 1847. I 1843 handler de især om administration og P.C. Kierkegaards salg af sin halvdel af barndomshjemmet på Nytorv 2, som brødrene havde arvet efter faderens død den 9. aug. 1838 (Brev 5-6 og 8-10). I 1843 indledes også P.C. Kierkegaards strid med biskop Mynster om tvangsdåb af baptister (Brev 7). Sagen spidser til i 1845 og er derfor emnet i flere af brevene fra dette år (Brev 13-15). Brevene fra 1847 handler især om SKs endelige salg af Nytorv 2 (Brev 17-18). I øvrigt kredser brevene om almindelige familiære og praktiske forhold, især omtales P.C. Kierkegaards kone Jettes sygdom flere steder.

Brev 5 er udateret, men nævnes i P.C. Kierkegaards brevfortegnelse under den 20. jan. 1843 og må derfor være skrevet i dagene lige før, dvs. den 18. eller 19. jan. Ifølge brevfortegnelsen har P.C. Kierkegaard sendt et svarbrev den 3. feb. og modtaget et nyt fra SK den 7. feb., hvilket formentlig er Brev 6, der er poststemplet feb. 1843 (uden læselig dagsdato) og refererer til Brev 5. Brevet kan derfor dateres den 5. eller 6. feb. 1843. Brev 7 refererer til baptistsagen i 1843 og bærer dagsdatoen »d. 18«. P.C. Kierkegaard anfører i sin dagbog, at han har modtaget et brev fra SK den 19. feb. 1843, og brevet kan derfor tidsfæstes til den 18. feb. 1843. Ifølge brevfortegnelsen sendte P.C. Kierkegaard et svarbrev et par dage efter, den 21. feb. Brev 9 er dateret den 29. juni 1843 (SK har skrevet dag og måned, P.C. Kierkegaard har suppleret med årstallet). SK indleder brevet med »Der er allerede en god Tid gaaet siden min Hjemkomst fra Berlin«, og da SK opholdt sig kort i Berlin fra 8.-30. maj 1843, bekræftes P.C. Kierkegaards årstal. Brevet kan da findes registreret som modtaget i P.C. Kierkegaards brevfortegnelse den 2. juli 1843. Brev 10 har P.C. Kierkegaard dateret »c. 3 Juli 43« og anført det som modtaget den 4. juli i brevfortegnelsen; brevet må derfor være skrevet den 2. eller 3. juli. I brevet omtaler SK »et foregaaende Brev fra mig«, hvormed han formentlig sigter til Brev 9.

Brev 11 er af P.C. Kierkegaard dateret »Af c 165 44« og i dagbogen noteret som modtaget den 18. maj 1844. Brevet er et svar på et brev fra P.C. Kierkegaard, der ifølge brevfortegnelsen blev afsendt den 14. maj 1844.

Brev 12 er poststemplet »17. jan. 1845« og registreret som modtaget hos P.C. Kierkegaard den 20. jan. 1845. På Brev 13 findes et poststempel, der er delvis utydeligt, men da brevet handler om baptistsagen og biskop Mynsters indberetning af P.C. Kierkegaard til kancelliet, kan brevet findes registreret i brevfortegnelsen som modtaget den 12. feb. 1845 under »fr. S.A. Kierkegd om Bispens Indstilling mig angaaende«. Brevet må derfor være skrevet den 10. eller 11. feb. 1845.

I P.C. Kierkegaards brevfortegnelse kan den videre brevveksling under baptistsagen nogenlunde efterspores: P.C. Kierkegaard sendte et brev til SK den 17. feb. 1845, og Brev 14 er så SKs svarbrev hertil, dateret den 18. og registreret som modtaget den 21. feb. 1845. SK modtog endnu et svar afsendt den 27. feb. 1845 og skrev et nyt brev, Brev 15, den 10. marts, registreret som modtaget den 13. marts 1845. Ifølge brevfortegnelsen fortsatte brødrene med at udveksle breve indtil juni, hvorefter der opstod en pause på et par måneder, indtil SK igen skrev, den 8. sept., og brevvekslingen fortsatte, omend med dalende intensitet. Disse breve findes imidlertid ikke overleveret.

Brev 16 er som nævnt dateret den 19. marts 1846. Brev 17 er af SK dateret »onsdag«, og P.C. Kierkegaard har tilføjet »Mai 47«. Brevet er desuden poststemplet den 20. maj 1847 og må derfor være skrevet onsdag den 19. maj 1847. Brev 18 er som nævnt dateret den 22. dec. 1847. På Brev 19 har P.C. Kierkegaard angivet: »Maa være fra 1848 ell. 49«, og da brevet henviser til, at SK har læst *Dansk Kirketidende* nr. 168, fra den 17. dec. 1848, kan brevet dateres til slutningen af dec. 1848. Da brevet ikke er registreret i P.C. Kierkegaards brevfortegnelse og i dag befinder sig i KA, er det formentlig aldrig blevet afsendt; P.C. Kierkegaard må således have tilbagedateret brevet, da han fik overdraget papirerne efter SKs død. I Brev 21 nævner SK også, at han har læst en artikel af P.C. Kierkegaard, denne gang i *Dansk Kirketidende* nr. 219, fra den 16. dec. 1849, hvorved brevet kan dateres til slutningen af dec. 1849. Brevet findes kun indirekte overleveret i *EP*, og da det ikke er registreret i P.C. Kierkegaards brevfortegnelse, er det formentlig aldrig blevet afsendt.

Brev 20 og 22 er testamentebreve. Brev 20 er udateret, men formentlig skrevet i nov. 1849, hvor også materialet til Brev 159 til Johan Frederik og Regine Schlegel blev skrevet.* Brevet blev sammen med Brev 22, der er dateret aug. 1851, fundet i SKs lejlighed efter hans død og overrakt P.C. Kierkegaard, der i brevfortegnelsen for 1855 noterer: »I Sørens Bo to Breve til mig modtagne den 2011.« Den 22. nov. modtager han et brev fra svogeren Johan Christian Lund, der beder ham om at overbringe ægteparret Schlegel meddelelsen om SKs sidste vilje og vedlægge den i et brev fra prokurator Maag, der var den, der juridisk tog sig af SKs bo. I brevfortegnelsen under afsendte breve registrerer P.C. Kierkegaard den 23. nov.: »23 t. Gouvern. Schlegel p. St. Croix: Sørens Disposition«.*

Blandt gruppens resterende 20 breve til de øvrige familiemedlemmer findes kun et enkelt, Brev 23, fra SKs fader, Michael Pedersen Kierkegaard. Brevet er dateret »4de Julii 1835«.

I korrespondancen med halvfætteren Hans Peter Kierkegaard, der var invalid, og til hvem SK havde et nært forhold, findes fem breve. Brev 24-27 er alle fra SK og udaterede; Brev 28 er fra H.P. Kierkegaard og dateret »14de May 1849«. Brev 24 kan ikke tidsfæstes præcist, men er formentlig skrevet tidligst sommeren 1837 og senest sommeren 1839. SK nævner i brevet, at han har lånt nogle af H.P. Kierkegaards bøger til »Fru Rørdams fire Døttre«, og fru Rørdam boede i denne periode netop sammen med fire af sine fem døtre samt sin yngste søn.* Når SK derudover skriver, at to af døtrene er rejst på landet, mener han formentlig for sommeren. Brev 25-27 findes kun i afskrift af Frederik Meidell, H.P. Kierkegaards gode ven og arving. I Brev 25 nævnes titlen på SKs pseudonyme skrift *Gjentagelsen*, der udkom den 16. okt. 1843, og brevet er sandsynligvis skrevet i tiden derefter, i 1843-44. På samme blad som afskrifterne af Brev 25 og 26 har Fr. Meidell tilføjet følgende bemærkning: »Begge de her meddelte Breve tør antages at være skrevne efter 1844 ('Gjentagelsen' kom 1843) og før 1851, men nøjere kan Tiden ikke angives«. Da Brev 26 ikke kan dateres nærmere, har nærværende udgivere fulgt Meidells anvisning og placeret brevet mellem Brev 25 og 27, dvs. som skrevet i perioden 1844-48. Brev 27 er en nytårshilsen, skrevet i januar; heller ikke dette brev kan tidsfæstes præcist, men sætningen »glem for alt ikke den Pligt, at elske Dig selv« minder om teksten i *Kjerlighedens Gjerninger*, der udkom den 29. sept. 1847.* Brevet kan derfor være skrevet i jan. 1848, få måneder efter udgivelsen, og mens SK endnu havde teksten præsent. Brevet er aldrig blevet afsendt og lå derfor blandt SKs papirer i hans lejlighed efter hans død i 1855. P.C. Kierkegaard sendte den 10. dec. 1860 brevet uåbnet videre til H.P. Kierkegaard, og i svarbrevet fra den 15. dec. 1860 skriver H.P. Kierkegaard bl.a. følgende: »Med vemodig Glæde modtog jeg det indlagte Brev fra Søren, som jeg vist troer han selv maa have lukket, da Udskriften er fra hans egen Haand. Forresten findes ingen Tidsangivelse deri; kun viser det sig at være skrevet ved et Aarskifte, da han begynder det med at ønske mig et glædeligt Nytaar«.*

Brev 29-31 fra fasteren Else Pedersdatter Kierkegaard, stilet til både SK og P.C. Kierkegaard, er alle daterede: Brev 29 er dateret »d 4de September 1838« (knap en måned efter SKs faders død), Brev 30 »d. 24. Marz 1840« og Brev 31 »d 24 Janvr. 1842«. Fasteren boede i Sædding i Jylland, og i Brev 30 er sproget meget jysk og noget uøvet. De to øvrige breve er formentlig skrevet af en professionel skriver og derfor sprogligt mere korrekte.

Korrespondancen med SKs faders fætter M.A. Kierkegaard indeholder tre breve. Brev 32 til både SK og P.C. Kierkegaard er dateret »den 16 Marts 1839«. Brev 33 fra SK er dateret »16 April«; det nærmere årstal kan ikke identificeres, men da brevet er en anbefaling af »En Copiist af Banken Engelhardt«, der søger en stilling i Kjøbenhavns Assurance-Compagnie, kan dateringen indsnævres. Ifølge *Veviser eller Anvisning til Kjøbenhavns (...) Beboere for Aaret 1846* og ditto 1849 og 1854 findes en C. Engelhardt, der i 1846 er assistent i Nationalbanken og i 1854 forfremmes til fuldmægtig, samt en N. Engelhardt, der i 1846 er kopist ved den kgl. Stald-Etats kontor, i 1849 forfremmes til fuldmægtig og i 1854 til kammerassessor. Brevet er da formentlig skrevet inden for årene 1846-1854.*

Det sidste brev i korrespondancen med M.A. Kierkegaard, Brev 34, indeholder dateringen »store Bededag«, men intet årstal. I brevet melder SK afbud til en begravelse, hvilket, som det fremgår, synes at være blevet en regel hos ham. Han minder om, at han heller ikke deltog i sin fætter Andreas' begravelse, der fandt sted den 1. sept. 1853, og brevet må derfor være skrevet herefter. Begravelsen, som SK i Brev 34 melder afbud til, er formentlig af M.A. Kierkegaards anden kone, Øllegaard Baggesen, der blev begravet den 7. maj 1855. I 1855 faldt Store Bededag på fredag den 4. maj, og brevet kan derfor dateres 4. maj 1855.*

Brev 35-38 er alle fra SK til svigerinden Henriette Kierkegaard. Brevene er udaterede, men kan med større eller mindre præcision indirekte tidsfæstes ved hjælp af P.C. Kierkegaards dagbøger. I dagbøgerne beskrives familiens afrejse fra København til Pedersborg, hvor P.C. Kierkegaard den 19. sept. 1842 var blevet udnævnt til sognepræst. P.C. Kierkegaard tog til Pedersborg i nov. 1842, og Jette, som Henriette blev kaldt, fulgte ham først i maj 1843. Da SK i korrespondancens første brev, Brev 35, omtaler, at Jette har sluttet sig til P.C. Kierkegaard under et ophold i København, og P.C. Kierkegaard ifølge dagbogen igen kort befandt sig i byen fra den 29. juli til 6. aug. 1844, er det sandsynligt, at brevet er skrevet i aug. 1844. Da brevet befinder sig i KA og ikke har karakter af kladde, er det formentlig aldrig blevet afsendt.

Sammen med det næste brev, Brev 36, har SK sendt et af sine egne bogeksemplarer, muligvis

Opbyggelige Taler i forskjellig Aand, der udkom den 13. marts 1847. Brevet må således være skrevet herefter. Af brevet fremgår det, at SK har været på besøg i Pedersborg. SK omtaler Jettes skrantende helbred, og at hun havde det forholdsvis bedre, da han ankom, end da han drog af sted. Når P.C. Kierkegaard i sin dagbog samtidig nævner, at Jette »endnu væsenlig« var sengeliggende, siden han havde været ude at rejse i aug. 1847, er det sandsynligt, at brevet er skrevet herefter. SK havde ifølge P.C. Kierkegaards dagbog været på besøg i tre dage fra den 11. okt. 1847, og brevet kan derfor nærmere dateres til slutningen af okt. 1847. Brev 37 er skrevet mellem jul og nytår og er formentlig fra 1847, da SK i brevet nævner, at Jette »atter [er] sengeliggende«, hvilket placerer det i naturlig forlængelse af Brev 36. SK nævner desuden, at Jette »ifior« ikke var sengeliggende, og i P.C. Kierkegaards dagbog sporer man en vis udadvendthed hos ægteparret i nov. 1846. Korrespondancens sidste brev, Brev 38, hvori SK igen omtaler Jette som sengeliggende, nu enddog som »bestandigt sengeliggende«, er formentlig skrevet i juni 1848. SK skriver, at han i nogle dage har set adskilligt til P.C. Kierkegaard, der opholdt sig i København i perioden fra den 7.-11. juni.*

Brev 39 er SKs meddelelse til familien om, hvordan han ønsker gravstedet indrettet. Brevet er formentlig skrevet i 1846-47, da SK havde en forestilling om, at han skulle dø, inden han fyldte 34 år den 5. maj 1847, og derfor ville have ordnet familiegravstedet (se også Brev 17). Gravstedet blev imidlertid først indrettet efter SKs anvisninger i 1874.*

Af Brev 40-42 til halvkusinen Julie Thomsen er kun Brev 40 dateret. Her har SK skrevet »Febr. 47«, og når han i brevet nævner »at jeg ikke fulgte min afdøde Cousine«, hvormed han formentlig mener, at han ikke deltog i Julie Thomsens søster Andrea Thomine Kierkegaards begravelse, må brevet være skrevet derefter. Begravelsen fandt sted den 19. feb. 1847, og dateringen kan derfor indsnævres til slutningen af februar.* Brev 41 er udateret. SK omtaler i brevet en gåtur sammen med Julie Thomsen og hendes lille søn, der enten kan være William Baggesen Thomsen, født den 30. jan. 1843, eller Niels Alfred Thomsen, født den 13. juli 1844. Brevet må derfor være skrevet, mens drengen stadig var lille, men dog formåede at gå tur med de voksne, fx i 1847-48. Brev 42 er udateret. I tidsskriftet *Det Nittende Aarhundrede*, hvor brevet sammen med Brev 40 og 41 blev udgivet første gang, optræder dateringen »Januar 1849«, hvilket også er påført ms. med blyant og i fremmed hånd. Dateringen har muligvis stået på konvolutten. Da brevets indhold ikke giver anledning til nydatering, er det placeret sidst i gruppen.*